

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОГРАМА РАДА

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.zakbest.com.ua

ІнфоЦентр

Міжнародний досвід застосування поліграфа при працевлаштуванні на державну службу

**Досвід інших держав у боротьбі із корупцією
(антикорупційні органи, попередження та особливості
боротьби із корупцією)**

**Інформаційна довідка, підготовлена
Європейським інформаційно-
дослідницьким центром на запит
народного депутата України**

Досвід застосування поліграфа при працевлаштуванні на державну службу

	<p>Чи врегульовано законодавчо питання використання поліграфа</p>	<p>В яких сферах чи випадках дозволяється застосовувати поліграф</p>	<p>Якою є процедура використання та правила проведення опитування на поліграфі</p>	<p>Чи покращився стан боротьби з корупцією після введення практики застосування поліграфа при прийомі на державну службу? Як змінилися відповідні показники, рейтинги тощо?</p>
<p>США</p>	<p>Поліграфні перевірки законодавчо дозволені на всій території США, проте є різні обмеження в їх застосуванні. Наприклад, в 29 штатах і 3 округах від спеціаліста вимагається надавати дозвіл або посвідчення, що підтверджує його кваліфікацію. В 21 штаті забороняється приватним роботодавцям вимагати проходження поліграфних перевірок особами при вступі на роботу. 1965 року Верховний суд США прийняв рішення, за яким використання поліграфа без згоди особи або її примушування в будь-якій формі до проходження тестування є порушенням 5-ї поправки до Конституції США, котра гарантує право відмови від самозвинувачення.</p> <p>Окремі штати мають право вводити свою корекцію в закон, якщо це не порушує 5-ї поправки до Конституції США. Наприклад, в штаті Массачусетс результати поліграфних перевірок можуть бути використані в суді в тому випадку, якщо до проведення перевірки отримана згода підозрюваного не тільки на перевірку, але і на додання її результатів до матеріалів судової справи. Потім це рішення повинно бути узгодженим в суді, і тільки після цього суд прийме результати тестування як докази у справі. Як правило, суд додатково розглядає ступінь компетентності оператора поліграфа. При негативному рішенні суду результати перевірки не використовуються в якості доказів.</p>	<p>ФБР, секретна служба США, Управління кримінальних розслідувань армії, кримінально-слідчий відділ морської піхоти США, Міністерство воєнно-морського флоту, митне управління США, Департамент податків і зборів, поліція, що охороняє Капітолій, розвідувальна служба США.</p> <p>В США обов'язкові перевірки на поліграфі (детекторі брехні) для таких службовців:</p> <ul style="list-style-type: none"> - осіб, що працюють в розвідці, контррозвідці, - службовців агентств національної безпеки, - персонал, що обслуговує Міністерство оборони і об'єкти атомної промисловості і енергетики, - членів федерального уряду, адміністрації, - співробітників органів самоврядування та їх підрозділів. <p>Поліграфні перевірки повинні проходити всі особи, що працюють з документами з грифом "секретно".</p>	<p>Перевірка державних службовців визначається місцем роботи і займаною посадою.</p> <p>При проведенні поліграфних перевірок одним із основних принципів є добровільність опитування.</p> <p>В США державні правоохоронні органи активно використовують поліграф, маючи власних спеціалістів, або використовують послуги різних агентств.</p>	<p>У ФБР є дані про випадки успішного застосування детектора брехні впродовж останніх років — успішного в тому сенсі, що більшість працівників, які не витримали випробування на детекторі брехні, згодом зробили важливі зізнання. Проте використання детектора брехні у ФБР дуже відрізняється від передбаченого новими законами. ФБР не перевіряє всіх, хто міг розголосити секретну інформацію.</p>

ФРН	До 1954 року поліграф активно використовувався для розслідування злочинів. З 16 лютого 1954 року рішенням федерального суду (із посиланням на конституцію ФРН) заборонено застосування детектора брехні.	-	-	-
Республіка Польща	Закон «Про міністра внутрішніх справ і межі дії підконтрольних йому органів», якщо поліграф використовувався в кримінальному провадженні, то перед тестуванням необхідно отримати постанову прокурора.	Для розслідування кримінальних справ; підбору персоналу в різні приватні та урядові організації.	-	-

Поліграфні обстеження проводяться поліграфологами в приватному, правоохоронному й державному секторах у приблизно 80 країнах. Детектор брехні найбільш активно використовується у США, Мексиці, Ізраїлі, Україні, Росії, ПАР, Колумбії, Японії, Південній Кореї, Сінгапурі, Канаді, Індії, Польщі, Румунії, Угорщині, Болгарії, Словенії, Хорватії, Сербії, Чехії, Словаччині, Литві, Туреччині, Саудівській Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Австралії, Філіппінах, Малайзії, Індонезії, Сальвадорі, Панамі, Гватемалі, Іспанії та ін. США очолює цей список, щорічно здійснюючи мільйони перевірок на детекторі брехні.

Поліграф переважно використовується штатними й місцевими правоохоронними агенціями, федеральними й окружними прокурорами, громадськими захисниками, адвокатами, відділами апробації й нагляду за умовно-достоково звільненими, державними й приватними компаніями.

Поліграф широко використовують спецслужби, регіональна воєнна поліція. Результати перевірок можуть бути прийняті в якості доказів судами з цивільних справ. Є досвід використання поліграфа при прийнятті на роботу, однак у багатьох країнах він зазнає критики, оскільки розглядається як порушення прав людини.

Досвід інших держав у боротьбі із корупцією (антикорупційні органи, попередження та особливості боротьби із корупцією)

Словацька Республіка

Антикорупційний комітет (у структурі Міністерства юстиції) – до повноважень якого входить проведення превентивних заходів та розслідування фактів корупції серед співробітників міністерства та поліцейських структур країни.

З метою отримання інформації про посадові злочини та локалізації цього явища в правоохоронних структурах встановлено спеціальну телефонну лінію, за якою громадяни країни можуть повідомляти про відомі їм протиправні дії правоохоронців. Водночас, в міжнародній інформаційній мережі «Інтернет» створено веб-сторінку, де бажаючі можуть висловити свої пропозиції щодо необхідних заходів по боротьбі з корупцією в державних установах : <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Kontakty/Protikorupcna-linka.aspx>

Республіка Польща

Центральне антикорупційне Управління – боротьба зі зловживаннями владою та використанням привілеїв для досягнення особистої і майнової користі, а також діяльністю, спрямованою проти економічних інтересів держави. ЦАУ повинне переслідувати корупційну злочинність, ретельно перевіряти майнові декларації чиновників та працівників сфери самоуправління, слідкувати за спробами порушити заборону поєднання громадських (державних) функцій із господарською діяльністю.

Для боротьби з проявами корупції в лавах суддівського корпусу, інших учасників судового процесу, зали проведення засідань у польських судах з 2006 року почали обладнуватись відеокамерами та мікрофонами, які дозволять фіксувати хід судових засідань та поведінку кожного з їх учасників (суддів, прокурорів, адвокатів, протоколістів).

Існує також зворотній зв'язок – правоохоронні органи надають необхідну інформацію органу фінансової розвідки для її використання відносно зобов'язаних інститутів (припинення угод, блокування рахунків тощо). Таким чином, до одного центру надходить інформація про конкретні фінансові угоди та про діяльність щодо встановлення їхньої причетності до фінансових чи економічних злочинів.

Великобританія

Безпосередньо корупційні процеси у Великій Британії відстежує так званий *Комітет Нолана* – комітет зі стандартів публічної сфери, який було засновано в жовтні 1994 року. Це незалежний консультативний орган, який діє при британському уряді. Його зусилля зосереджені на основних ділянках громадського життя, які викликають найбільшу стурбованість громадськості: це члени парламенту, які працюють консультантами фірм, що прагнуть впливати на державну політику; колишні міністри та інші посадові особи, що працюють в тих галузях індустрії, регулюванням яких вони перед тим займалися в уряді. Саме на основі результатів роботи цього комітету палата громад прийняла рішення про призначення парламентського директора стандартів, заборону протекції та оприлюднення додаткових заробітків членів парламенту.

Особливістю боротьби із корупцією в Великобританії є надзвичайно висока роль громадської думки, вона стежить за динамікою негативних явищ у суспільстві. Здебільшого громадські дебати точаться навколо питань, пов'язаних з лобіюванням і купівлею політичного впливу, проблем, створених зміною кордонів приватної і державної власності, моральним кліматом, хабарництвом, зловживаннями службовців місцевих органів влади, поліції, митної служби тощо.

Французька Республіка

Основними державними інституціями Франції, які здійснюють боротьбу з корупцією, є:

Центральна служба попередження корупції, на неї покладено такі важливі функції, як: розробка та впровадження системи антикорупційних заходів, розгляд випадків фінансових зловживань на службі як з боку державних службовців, так і приватних осіб, хабарництва, дій з корисливою метою, надання незаконних пільг чи переваг при проведенні тендерних торгів. Головою служби є суддя, якого призначає президент Франції. До її складу належать представники різних міністерств та відомств. При надходженні інформації, що свідчить про факти правопорушень, Центральна служба направляє матеріали Прокурору Республіки для проведення розслідування. Також Центральна служба запобігання корупції здійснює інформаційно-просвітницьку діяльність та сприяє прийняттю етичних кодексів в організаціях як державного, так і приватного секторів.

Європейський інформаційно-дослідницький центр

Держрада консультує уряд на предмет відповідності законодавству Франції всіх підзаконних актів міністерств і відомств (наказів, інструкцій, регламентів тощо), а також є вищою інстанцією системи адміністративної юстиції, що розглядає спори між громадянами і чиновниками.

Центральна рахункова палата проводить вибіркове вивчення бухгалтерської звітності держустанов, а також державних і змішаних компаній, що використовують бюджетні кошти. Про результати перевірок вона доповідає уряду та доводить їх до відома громадськості. У 1995 р. Національними зборами (нижньою палатою французького парламенту) було ухвалено «закон Сегена», що надав Рахунковій палаті право контролювати процес призначення на державну службу чиновників незалежно від їх відомчої приналежності.

Відповідно до цього закону кожен депутат Національних зборів Франції після свого обрання повинен надати інформацію про кошти, витрачені на передвиборчу кампанію, та «декларацію честі» із зазначенням переліку особистої власності.

Важливим чинником, який сприяє проведенню успішної політики протидії корупції у Франції, є активна участь цієї країни в антикорупційній діяльності Європейського Союзу.

Францією ратифіковано усі антикорупційні конвенції Євросоюзу. Її правоохоронні органи активно співпрацюють з *Європол* (Європейським поліцейським управлінням), *Євроюстом* (Європейським бюро судової співпраці), *ОЛАФ* (спеціальний підрозділ фінансової поліції при Європейському Союзі, до функцій якого належить боротьба із шахрайством).

Ізраїль

В Ізраїлі антикорупційна політика забезпечується системою «певного дублювання моніторингу» за можливими корупційними діями.

Він здійснюється урядовими організаціями і спеціальними підрозділами поліції, відомством Державного контролера, що має незалежність від міністерств і державних відомств, і громадськими організаціями типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації досліджують можливі корупційні вразливі місця, а у разі їх виявлення інформують органи розслідування. В Ізраїлі, через значні соціальні пільги для урядовців і безжального їх покарання при виявленні корупції, низова корупція практично відсутня.

Сінгапур

Постійно діючий спеціалізований орган по боротьбі з корупцією – **Бюро з розслідування випадків корупції**, яке має політичну і функціональну самостійність. Цей незалежний орган розслідує і прагне запобігати випадкам корупції в державному і приватному секторі економіки Сінгапура. Бюро перевіряє випадки зловживань серед державних чиновників і повідомляє про них відповідні органи для вжиття необхідних заходів. Бюро вивчає методи роботи потенційно схильних до корупції державних органів з метою виявлення можливих слабкостей у системі управління та у випадку необхідності рекомендує вжити відповідних заходів главам цих відділів.

Головна особливість політики Сінгапура полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість для особи здійснення корумпованих дій».

Це досягається за рахунок цілого ряду антикорупційних принципів, зокрема:

- оплата праці державних службовців згідно з формулою, прив'язаною до середньої заробітної платні успішно працюючих в приватному секторі осіб;
- контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги;
- прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні і розрахункові рахунки осіб, підозрюваних в порушенні Акту про запобігання корупції;
- велика строгість у справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів;
- ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки.

Південна Корея

З 1999 р. в Сеулі діє програма «*OPEN*» – система контролю за розглядом заяв громадян чиновниками міської адміністрації, яка викликала справжню сенсацію серед національних антикорупційних програм. Програма є показником реалізованої політичної волі на боротьбу з корупцією.

Вільний доступ до інформації про стан речей виключає необхідність особистих контактів з урядовцями або пропозиції їм хабарів з метою прискорити завершення процесу ухвалення рішення. Таким чином, «OPEN» шляхом виключення особистого спілкування урядовців і громадян, як необхідної умови існування корупції, виконує основну свою задачу – попередження корупційних діянь і відновлення довіри громадян до міської адміністрації.

Використані джерела

1. How to fight corruption? Principles for developing and implementing an anti-corruption strategy for Poland // Stefan Batory Foundation, Warsaw 2010. - http://www.batory.org.pl/doc/Jak_walczyc_zkor_EN.pdf.
2. Колісніченко Н. М. Державна служба в Європейському Союзі. Європеїзація та розвиток державної служби в Україні [Текст]: навч. посіб. / за заг. ред.: М.Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. — К. : Міленіум, 2009.
3. <http://www.oecd.org/corruption/acn/47588859.pdf>
4. <http://www.maat.com.ua/tsikavo-2/world-experience/>
5. http://www.polygraph.org.ua/index_ukr.html
6. <http://www.transparency.org/>
7. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/default_en.asp

*Інформацію підготувала Оксана Савчук,
аналітик ЄІДЦ*